

Min sexualitet är bättre än din

Om debatten kring filmen *Sex på kartan*

Författare: Lea Swebilius

Kandidatuppsats i Genusvetenskap VT 2013

Centrum För Genusvetenskap

Handledare: Matilda Svensson

Abstract

In January 2011 a film called *Sex på kartan* was shown on the Swedish public service network SvT. The purposes of making the film was to be a part in a project for sex education to young people, and also be used as a school supplie for sex education in Swedish secondary schools. The film was a coproduction by UR, that is the Swedish publicservice TV channel for education, and RFSU, which is an independent organisation for information on sexual matters.

Soon after the film was shown there was a lot of response and discussion, in newspapers and on the Internet, considering the films contents and the view on RFSU being one of the producers of the film.

The purpose of my study is to look at the discussions argument concering differences in discoures, considering that the film can be used for school education in sexual matters, what impact the film can have on children and what is said to be good or bad information conserning sexuality norms and the values behind these standpoints. The film is in my case used as a springboard for diving into the discussion.

Keywords: sex education, sex på kartan, discourse, sexuality

Nyckelord: sex- och samlevnadsundervisning, sex på kartan, diskurser, sexualitet

Innehållsförteckning

Förkortningar	4
----------------------------	---

1. Inledning

1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Historisk kontext.....	7
1.4 Tidigare forskning.....	8

2. Material, metod och teori..... 11

2.1 Material och urval.....	11
2.2 Metod.....	11
2.2.1 Diskursanalys.....	11
2.2.2 Genomförande.....	13
2.3 Teori.....	14
2.3.1 Den sexuella värdehierarkin.....	15
2.3.2 Butler och heteronormativiteten.....	16
2.4 Positionering.....	17

3. Analys..... 19

3.1 Min sexualitet är bättre än din.....	19
3.2 Sammanfattning och diskussion.....	26
3.3 Avslutande kommentar och framtida forskning.....	31

Käll- och litteraturförteckning..... 34

Källmaterial.....	34
Litteratur.....	35
Övrigt material.....	36

Förkortningar

Borås Tidning – BT

Falu Kuriren – FK

Göteborgs-Posten – GP

Kristdemokraten – Kr

Länstidningen Östersund – LÖ

Smålandsposten – SP

Sundsvalls Tidning – ST

Uppsala Nya Tidning - UNT

DN – Dagens Nyheter

VLT – Vestmalands Läns Tidning

Lpo 94 – Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994

1.1 Bakgrund

Om detta kommer att visas i skolan har man gått över gränsen för vad som är skolans område att undervisa om!¹

Den 17 januari 2011 visades filmen *Sex på kartan* på Svt. Det är en undervisningsfilm i sex- och samlevnad och riktar sig till högstadielärover. Tanken är att den ska ersätta den numera 25 år gamla filmen som tidigare visats i undervisningen. Citatet här över kommer från tidningsdebatten som uppkom i samband med att filmen visats.

Ungdomars sexuella hälsa har försämrats under de senaste åren, och enligt Smittskyddsinstitutets undersökningar kan en se en ökning av anmälda klamydiafall mellan år 1996 och 2010, det samma gäller för Gonorré.² Samtidigt var Sverige först i världen med att år 1955 införa obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning med fokus på bland annat hälsoaspekten. Utvecklingen av undervisningen har skett i växelverkan med olika samhällsfenomen och bland annat synen på sex och sexualitet har blivit mer öppen. Men det är 25 år sedan en ny undervisningsfilm introducerades. Det heteronormativa perspektivet har genom genusmetvetenhet och normkritisk pedagogik kommit att synliggöras och ifrågasättas, men det finns fortfarande brister i undervisningen. Sex- och samlevnadsundervisningen är inte ett skolämne i sig utan ett ämnesövergripande ämne och det finns inget betygsunderlag i det. Det är inte alla klasser som har undervisning i ämnet och det brukar påpekas att kvalitén på undervisningen skiljer sig både mellan skolor och klasser i samma skola.³ En studie som gjordes år 2011 angående tillgängligheten till, samt innehållet i, sex- och samlevnadsundervisningen i skolan visar att regeringens och skolans mål inte uppnås.⁴ I undervisningen ska möjligheten ges för ungdomar att genom diskussioner reflektera över normer och värderingar kring bland annat sexualitet och relationer. De som utfört undersökningen har frågat unga kvinnor vad de tycker om den sex- och samlevnadsundervisning de haft i skolan. Fokus låg på om kvinnorna ansåg sig vara nöjda med den information de fått under undervisningen. Resultatet visade att kvinnorna hade fått väldigt varierad undervisning samt innehåll i undervisningen. Det som fattades enligt deltagarna var mer information samt fler diskussioner och då speciellt kring olika sexualiteter. De ansåg även att lärarna inte hade tillräckligt med kunskap och erfarenhet om

---

1 UNT 2011.03.23.

2 www.smittskyddsinstitutet.se

3 Wester, Maria (2009) *En granskning av metodböcker i sex- och samlevnadsundervisningen. "Metoden får inte bli ett självändamål."* Skolverket s. 3

4 Ekstrand, Maria; Engblom, Camilla; Larsson, Margareta; Tydén, Tanja (2011) "Sex education in Swedish schools as described by young women." *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* Vol. 16 Issue 3, p210-224. 15p.

ämnet. Problemet verkar ligga bland annat i att ämnet inte ses som ett skolämne i sig utan ett övergripande ämne. En kartläggning som gjordes av RFSU år 2004 av landets lärarutbildningarna har visat att det på knappt hälften av utbildningarna fanns en valbar kurs i sex och samlevnad. Av de skolor som erbjöd kursen var det endast 13 % av lärarstudenterna som läste kursen.⁵ Författarna till studien här över drar slutsatsen att det behöver etableras tydligare mål för undervisningen i både högstadieskolorna och kursplaner för specifika kurser. De menar att det behövs införas obligatorisk undervisning för lärarna som ska undervisa i ämnet om ämnet för att undervisningen ska kunna förbättras. Detta är viktigt i och med alla sexuella risker som finns när unga börjar komma upp i åldern för sexuella aktiviteter.⁶ Det finns alltså undersökningar som visar att det är önskvärt och att det även finns ett behov av att undervisningsmaterialet förnyas och ändras. Nu har det kommit ett nytt undervisningsmaterial för landets högstadieskolor där de som ligger bakom filmen menar ger en mer modern och representativ bild av dagens samhälle. Hur kommer det sig då att det blev en så intensiv debatt när filmen visats på Svt?

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att studera den debatt som startade i samband med att *Sex på kartan* visades på Svt. Jag har valt att studera debatten genom artiklar som publicerats i ett antal svenska dagstidningar. Det jag är intresserad av är synen på skolans undervisning i sexualkunskap och hur den anses påverka barn och ungdomar, vad som anses vara bra och/eller dålig upplysning kring sex, sexualitet och värderingar. Filmen i sig är alltså inte det jag har valt att fokusera på i uppsatsen, det är snarare uppsatsens språngbräda och utgångspunkt. Den övergripande frågeställningen blir därför hur ser debatten ut. För att fördjupa analysen följer dessa underfrågor: *vilka generella argument framfördes från för- och motståndarsidan? Vad för sorts kunskap ska inte förmedlas till ungdomarna? Vad anses tillåtet att visa och uppmärksamma i sexualundervisningen till skolungdomarna? Hur framställs för- och motståndarsidorna sin egen syn på vad rätt kunskap är?* Då filmen visades på Svt fick alltså allmänheten se den och inte endast skolungdomar i undervisningssyfte, vilket öppnade upp för aktörer utifrån att få yttra sig. På så sätt framkommer värderingar och normer samt vad som anses vara önskvärt/normalt/avvikande vad gäller synen på undervisning om sexualitet och sexuella praktiker till barn och ungdomar.

---

5 Regeringskansliet (2009) *Bättre förutsättningar för det förebyggande arbetet – idepromemoria från Socialdepartementets arbetsgrupp för förebyggande av oönskade graviditeter* s. 33f

6 Ekstrand, Maria; Engblom, Camilla; Larsson, Margareta; Tydén, Tanja (2011) "Sex education in Swedish schools as described by young women." *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* Vol. 16 Issue 3, p210-224. 15p. s. 222

1.3 Historisk kontext

Synen på sexualitet och sexualupplysning har förändrats och utvecklats i samband med andra samhällsfrågor, bland annat med lagstiftningen, hälsoaspekter så som att förhindra veneriska sjukdomar att spridas samt genom politiska strömningar. Diskussionerna kring sexualitet och upplysning i ämnet har pågått länge. Eric Centerwall, sexualupplysare och författare, ger en historisk tillbakablick och börjar redan på 1600-talet där bland annat utomäktenskapligt sex var straffbart. Under 1700-talet och en bit in på 1800-talet var synen på sexualitet inte lika sträng, lust och njutning fick större betydelse i det sexuella umgänget, även om det helst skulle hålla sig inom äktenskapet.⁷ Enligt Åse Røthing, forskare i religionssociologi, var det i mitten av 1800-talet som synen på sexualiteten hårdnade igen. Det kom en lag som sa att sexuellt umgänge endast skulle ske inom äktenskapet samt att umgänge utanför äktenskapet var förbjudet. Speciellt det umgänget som inte handlade om barnalstring, så som otrohet och homosexualitet.⁸ Inom det medicinska området började sexualiteten även regleras. En del läkare och samhällsdebattörer förespråkade måttfullhet och självkontroll som ideal, bland annat ansågs onani vara skadligt och för att inte väcka nyfikenheten kring detta avråddes en att prata om det med ungdomarna.⁹ Det fanns dock andra, inom bland annat det medicinska området samt samhällsdebattörer, som menade att det inte var bra att undertrycka sexualdriften. Sexualiteten skulle ges ett naturligt utlopp och hos några socialistiska agitatorer menade man att det var en politisk rättighet för de fattiga att få utöva sex för njutningens skull utan att riskera en utökad barnaskara. Røthing menar att i och med detta kom sexualiteten att bli en politisk fråga. Idéhistorikern Lena Lennerhed skriver att Sverige befann sig på 1930-talet på gränsen till något nytt, det socialdemokratiska partiet satt i regeringsställning och det fanns visioner om att börja bygga ett jämlikt samhälle. Kampen för en sexuell reform¹⁰ hade pågått sedan 1880-talet och när RFSU bildades 1933 var samhället i stort positivt till en sexuell reform. Lennerhed menar att detta delvis kan ha berott på att samhället vid den tidpunkten hade en sekulariserad sexualmoral. Men samtidigt pågick det starka ideologiska motsättningar och en politisk oro i samhället.¹¹ Sedan början av 1900-talet hade enskilda aktörer genomfört en slags begränsad sexualundervisning. Denna hade främst skett på högre flickskolor. Detta berodde på att flickor ansågs vara mer sexuellt utsatta samt inte ha en lika stark sexualdrift som pojkar. Därför ansågs det

---

7 Centerwall Eric (2005) ”Med moralen som styrmedel – historiskt perspektiv på sexualupplysning” i Myntidheten för skolutveckling (red.) *Hela livet. 50 år med sex- och samlevnadsundervisning* s. 25-33 Stockholm: Liber Distribution, s 25

8 Røthing Åse (2011) *Sex och samlevnad. Perspektiv på undervisning* Lund: Studentlitteratur s. 76f

9 Røthing Å (2011) s. 77, Centerwall (2005) s. 28

10 Lennerhed Lena (2002) Begreppet *sexuell reform* använder Lennerhed för att karaktärisera RFSUs verksamhet i sexualupplysning samt arbetet i att främja möjligheten för att bestämma över sin egen reproduktion. s. 12

11 Lennerhed L (2002) *Sex i folkhemmet. RFSUs tidiga historia* Gidlunds Förlag s. 10

riskfritt att undervisa dem.¹² RFSU var en drivande kraft till att införa undervisning i sexualupplysning i skolan, tillsammans med andra institutioner så som exempelvis aktörer från det medicinska området, samhällsdebattörer och befolkningskommissionen. Lennerhed skriver att utgångspunkten för sexualupplysningen var att vissa budskap var upplysande och andra inte. Diskussionen kring detta handlade om både innehållet i upplysningen och vem som ansågs ha kunskap om sexualiteten, och då vem som hade rätten/skyldigheten att undervisa andra i denna kunskap. Med upplysning kommer idén om att det ligger ett sanningsspråk i det en säger, det är fakta en sprider. Historiskt sett har fakta kring sexualiteten dock förändrats med tiden, numera ses inte onani orsaka sjukdomar som de gjorde på 1700- och 1800-talet och även en bit in på 1900-talet.¹³ Efter påtryckningar från bland annat RFSU och femton kvinnoorganisationer rekommenderades det i en ”kunglig kungörelse” 1942 att det i folkskolan skulle införas sexualundervisning. Det dröjde dock till 1945 innan första handledningen i sexualundervisning för folkskolelärare kom, men det efter att handledningen genomgått vissa ändringar då första hade fått ta emot kritik för att ha varit för moraliserande. Diskussionerna kring innehållet i undervisningen fortsatte: vilka normer skulle gälla och vilken fakta skulle läras ut? Skulle tyngdpunkten i undervisningen ligga på det normativa eller det informativa? På ena sidan stod bland annat RFSU och på den andra stod bland annat skolöverstyrelsen och en del kristna debattörer.¹⁴ Lennerhed menar att det var en politisk debatt, men att det snarare handlade om två skilda synsätt än om traditionella politiska ideologier. De två diskurserna, den äldre kristna och den moderna vetenskapliga, skilde sig i i många avseenden kring synsättet på människan, sexualitet och samhället.¹⁵

1.4 Tidigare forskning

Till den här uppsatsen kan forskning från många olika ämnen och områden användas. De artiklar jag har valt fokuserar på sexualundervisning i en svensk kontext. De tre undersökningarna har studerat bland annat hur barn och ungdomar ser på undervisningen samt vad som de anser fattas, vad de hade velat fått lära sig mer om eller haft fler diskussioner om. I rapporten *Varför måste man inte komma ut som hetero? - normer kring sexualitet och kön hos barn och unga* gjord av Rädda Barnens Ungdomsförbund och Rädda Barnen visar deras rapport tydligt att skolorna inte lever upp till FN:s barnkonvention om barns rättigheter när det gäller att hantera kränkningar och diskriminering. Anledningen är att många skolor inte till fullo arbetar med ett hbt-perspektiv och

---

12 Lennerhed L (2002) s. 20

13 Lennerhed L (2002) s. 18

14 Lennerhed L (2002) s. 126 - 129

15 Lennerhed L (2002) s. 140

normkritisk pedagogik.¹⁶ Rapporten är baserad på dokumentationer från Ellen- och allan-grupper runt om i landet, utförd höst- och vårterminen år 2008, med runt 200 deltagare och fokus ligger på ämnet hbt och normer kring sexualitet och kön.¹⁷ I rapporten påpekas bland annat att den obligatoriska sex- och samlevnadsundervisningen i skolan sällan behandlar och diskuterar relationer, sexualitet och kön samt att när det väl behandlas är det ofta heteronormativt och bristfälligt.¹⁸ I artikeln jag nämnde i inledningen, ”Sex education in Swedish schools as described by young women” skriven av Ekstrand, Engblom, Larsson, Tydéeén, från år 2011, presenteras ett liknande resultat. Författarna visar att äldre elever ansåg att det saknades fler diskussioner kring sexuell mångfald samt att lärare inte hade all kunskap som efterfrågades. Resultatet visade även att det fanns stora brister i undervisningen vad gällde sexuella trakasserier, abort, fertilitet samt information om kondylom och klamydia. Nästan hälften ansåg att kunskapen de fått från undervisningen var acceptabel, och mer än en tredjedel ansåg att kunskapen de fått från skolan var dålig eller riktigt dålig.¹⁹ Både rapporten från Rädda Barnens Ungdomsförbund och artikeln presenterar även liknande förslag till förändring och förbättring för undervisningen. I rapporten från Rädda Barnens Ungdomsförbund visade det sig att undervisningen bland annat är bristfällig vad gäller att det oftast enbart diskuterades sexualitet och kön inom sex- och samlevnadsundervisningen och inte inom något annat område i skolan samt att det i nästan alla fall inte diskuterades kring heterosexualitet och endast nämndes något litet om homo- och bisexualitet men aldrig något om transpersoner.²⁰ Rapporten från Rädda Barnens Ungdomsförbund utgår från ett normkritiskt perspektiv och de vill visa på de normer som finns inlagrade i vårt samhälle, heteronormativiteten som fortfarande reproduceras trots att det finns en medvetenhet om detta, och de tar sin utgångspunkt i Läroplanen ”skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse”.²¹ Författarna till rapporten hänvisar även till en undersökning från RFSL Ungdomsrapporter som visar på att hbt-ungdomar mår sämre än andra ungdomar. Författarna menar att det visar på vikten av att skolan tar sitt ansvar för att alla barn och unga ska bli sedda och få utvecklas på sina egna villkor.²² Rapporten sammanfattas med några förslag till förändring vad gäller skolans arbete i dessa frågor. Bland annat menar rapportens författare att kunskap om kön och sexualitet och dess koppling till normer och barns rättigheter är ett viktigt steg att ta. Det ska ske

---

16 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 11

17 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 21

18 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 11

19 Ekstrand, Maria; Engblom, Camilla; Larsson, Margareta; Tydéeén, Tanja (2011) ”Sex education in Swedish schools as described by young women.” *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* Vol. 16 Issue 3, p210-224. 15p. s. 210

20 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 29

21 Lpo 94 s. 3

22 Blomqvist Björk, Mikael (2005), ”Det löser man väl som förälder” *En rapport om högstadiesföräldrars tankar om vikten av att prata hbt-frågor med sina barn*. Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 31

genom exempelvis en obligatorisk utbildning i normkritisk pedagogik för alla som går lärarutbildningen.²³

Rapporten från Rädda Barnens Ungdomsförbund och artikeln av Ekstrand, Engblom, Larsson och Tydéeén pekar på att det finns brister i sex- och samlevnadsundervisningen i skolan, både hos lärarna och i materialet som används. I artikeln ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” problematiserar Torkild Thanem hur kvinnliga och manliga kroppar är samlade, producerade och organiserade i det sexuella rummet i den svenska sexualundervisningen.²⁴ Thanem har undersökt reklamblad och broschyrer som har publicerats av RFSU, *Fitt Fakta* och *Kuk kunskap* samt två guider *Flickor och sexualitet* och *Pojkar och sexualitet*. Han menar att RFSU visserligen förespråkar en samling av sexuella praktiker som sträcker sig över flera tekniker, verktyg, kroppar och organ, zoner och passager. Detta kan öppna upp för en kvinnlig och en manlig sexualitet som förflyttar sig över den heteronormativa och fallicentriska gränser och förbi de stereotypa könsroller som dessa producerar. Men samtidigt påpekar Thanem att trots att RFSU vill ifrågasätta och ta sig över dessa gränser som heteronormativitet och fallicentrism skapar, ändå reproducerar dem i sitt material.²⁵

Sammanfattningsvis visar Thanem att RFSU å ena sidan försöker få till en förflyttning och ändring av kvinnlig och manlig sexualitet, men å andra sidan fortsätter RFSU att reproducera heteronormativiteten då de förespråkar vissa sexualiteter och sexuella praktiker framför andra. När de förespråkar en sexuell frihet, mångfald av aktiviteter och njutning kan konsekvensen bli att sex istället ses som stressfullt och plågsamt när det kommer till att prestera. De missar även att prata om transpersoner och intersexuella personer vad gäller sexualitet.²⁶ Thanem menar alltså att RFSU inte uppnår de mål som de satt upp, alltså att gå utanför de heteronormativa gränserna och inte reproducera de stereotypa könsroller som finns i samhället.

---

23 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) s. 58

24 Thanem Torkild (2010) ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” *Gender, Work and Organization* Vol. 17 No. 1

25 Thanem Torkild (2010) ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” *Gender, Work and Organization* Vol. 17 No. 1 s. 93

26 Thanem Torkild (2010) ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” *Gender, Work and Organization* Vol. 17 No. 1 s. 107

2. Material , metod och teori

2.1 Material och urval

Materialet som analyseras är tidningsartiklar från Kristdemokraten, Dagens Nyheter, Vestmalands Läns Tidning, Länstidningen Östersund, Upsala Nya Tidning, Dagen, Smålandsposten, Borås Tidning, Expressen, Göteborgs-Posten, Sundsvalls Tidning, Falu Kuriren, GT samt Aftonbladet. Artiklarna är publicerade mellan 23 december 2010 och 14 januari 2013, alltså under drygt två år. De består av en blandning av debattartiklar, ledare, insändare och intervjuer. Jag började med att söka efter tidningsartiklar på Mediearkivet genom att använda mig av sökordet ”sex på kartan”. Den första träffen gav 207 artiklar. Efter att ha sållat bort artiklarna som inte hade något med filmen *Sex på kartan* att göra återstod 66 artiklar. Nästa steg var att bestämma hur många artiklar som utgör ett rimligt antal att analysera. Det ska inte vara för få då det ska gå att hitta mönster och identifiera diskurser, men samtidigt genomförbart och därav inte för många, och 66 artiklar var lite för många för att vara görligt i en kandidatuppsats. Det som ska komma fram i analysen av artiklarna är hur debatten kring filmen *Sex på kartan* såg ut. Detta görs genom att hitta och identifiera olika diskurser genom bland annat vilka argument som framfördes. I följande steg sorterade jag ut de artiklar i vilka författaren argumenterade kring huruvida filmen var önskvärd eller ej inom sexualundervisningen. Detta för att kunna uppfylla uppsatsens syfte. Efter ännu ett urval med dessa kriterier kvarstår nu 30 artiklar vilket enligt mig är ett lagom och genomförbart antal för att kunna hitta mönster och övergripande diskurser.

2.2 Metod

Uppsatsens syfte är att undersöka hur debatten kring filmen *Sex på kartan* ser ut. Det jag är intresserad av är vilka diskurser som framkommer, hur dessa tar sig uttryck i argumenten som framhålls, vilka betydelser som läggs fram som centrala inom diskurserna för debatten och vilka betydelser som utesluts. Det är kampen om rådande ställning, vad som ifrågasätts och vad som reproduceras i mottagandet av filmen som jag vill få fram i min analys. Min utgångspunkt ligger i *diskursteorin*.

2.2.1 Diskursanalys

Att välja det diskursanalytiska angreppssättet gör att en väljer inte bara metoden utan även teorier. Teori och metod är här sammanlänkade och det går inte att sätta in diskursanalysen i vilken teoretisk ram som helst, då bland annat filosofiska premisser om språkets roll i konstruktionen av världen genom det sociala är centrala i diskursteorins utgångspunkt.²⁷ Därav följer att om en ska

---

²⁷ Winther Jørgensen M & Phillips L *Diskursanalys som teori och metod* (2000) Lund: Studentlitteratur s. 10

lägga till teorier i sin analys ska dessa teorier även ha sin utgångspunkt i att sociala fenomen konstrueras bland annat genom språket.

Vägledning och inspiration till metoden hämtar jag från Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips tolkning av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe metodanvändning i deras bok *Diskursanalys som teori och metod*. Valet av metod grundar sig bland annat på att metodens syfte är att skapa en förståelse av det sociala som diskursiv konstruktion där sociala fenomen aldrig är färdiga eller stabila. Det går inte att ge betydelser en slutgiltig fixering vilket leder till att det pågår strider och spänningar i det sociala om definitioner av vårt samhälle samt vår identitet, och detta får sociala konsekvenser. En annan del av motivet till valet är att diskursteorin även öppnar upp för användning av andra teorier och författare med ett socialkonstruktionistiska perspektiv, detta på grund av att diskursteorin har ett brett fokus och därför inte ger oss så många ordenliga verktyg för praktisk textnära diskursanalys.²⁸ Utgångspunkten i diskursteorin är att det ständigt förs en konflikt och kamp mellan olika diskurser om definitionen av verkligheten och dess riktlinjer för sociala handlingar, vilket ger konsekvensen av att diskurser aldrig kan etablera sig totalt.²⁹ När en ska börja kartlägga diskurser och börja sin analys av dessa föreslår Winther Jørgensen och Phillips att en inför en *diskursordning* för att sätta ramar kring analysen. Själva begreppet *diskursordning* kommer från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys och är inte ett begrepp som Laclau och Mouffe använder sig av i diskursteorin. Men det är, enligt Winther Jørgensen och Phillips, både möjligt och önskvärt att föra in det i analysen då det öppnar upp för möjligheten att se olika motstridiga diskurser som delvis konkurrerar inom samma område där de försöker vinna kampen om att ge området sin specifika betydelse.³⁰ Genom att föra in begreppet *diskursordning* i min metod kan jag rama in en grupp konkurrerande diskurser som befinner sig inom samma område. Detta för att undersöka vilket område de olika diskurserna dominerar, var striden mellan diskurserna finns samt om det finns något alla diskurserna är eniga om.³¹ I diskursteorin ger Laclau och Mouffe oss en hel del begrepp, och för att dessa ska vara förståeliga för läsaren, kommer jag här att skriva en begreppsförklaring av de begrepp jag använder mig av i analysen. Med *diskurs* menas att det inom en bestämd domän finns uppfattningar om fixerade betydelser. *Moment* är alla tecken som finns inom en diskurs. Genom att de skiljs åt på bestämda sätt, deras relationer till varandra, fixeras deras betydelse. *Nodalpunkter* är privilegierade tecken kring vilka de andra tecknen får sin betydelse, och diskursen etableras. *Diskursivt fält* är diskursens yttre som visar på det som inte kan sägas inom en viss diskurs. Genom att en diskurs ses som etablerad då tecknen

---

28 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 31

29 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 54f

30 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 134

31 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 135

fastställs som moment genom relationen till andra tecken utesluts andra möjliga betydelser av det tecknet samt andra sätt dessa kan relateras till varandra. Det handlar om att skapa en stabil entydighet och förhindra att tecknen glider i sin betydelse och sammanhållning. I det diskursiva fältet samlas alltså betydelserna som inte erkänns i en specifik diskurs men som används av en annan. *Element* är tecken som är mångtydiga, de har inte fått sin betydelse fixerad, och i och med detta begrepp omformuleras begreppet diskurs till definitionen att ”en diskurs försöker göra element till moment genom att reducera deras mångtydighet till entydighet”.³² *Artikulation* är när elementens identitet förändras genom att en praktik skapar nya relationer mellan elementen. Ett exempel kan vara ”värderingar”, det är ett mångtydigt ord vilket får en annan identitet när det sätts i relation med andra ord i en konkret artikulation. Praktiker är varje social handling, vilket innefattar bland annat muntliga och skriftliga uttryck. Genom artikulation reproduceras eller ifrågasätts gällande diskurs genom att det fixerar betydelser på bestämda sätt. *Flytande signifikanter* är tecken som olika diskurser kämpar om mellan sig, de har inom diskurserna getts innehåll som lämpar sig till just den eller den diskursen. De flytande signifikanterna är även nodalpunkter i och med att de etablerar en enskild diskurs men är en flytande signifikant mellan två diskurser.³³

Winther Jørgensen och Phillips tar även upp en del kritik som diskursteorin har fått från andra teoretiker vilket jag anser är viktigt att ta upp. Lilie Chouliaraki och Norman Fairclough menar att i och med att Laclau och Mouffes diskursteori utgår från att diskurser och artikulationer, alltså allt socialt och samhälleligt handlande, är kontingent och därmed kunde ha varit annorlunda och kan bli annorlunda, inte ser att alla individer och grupper har möjligheter att skapa förändring genom att artikulera element på nya sätt. Chouliaraki och Fairclough menar istället att det finns strukturella beroendeförhållanden som underkastar och begränsar individers och gruppers möjlighet till förändring då de befinner sig på en annan lägre diskursnivå. Dessa begränsningar i de strukturella förhållandena kan bero på exempelvis kön, etnicitet och klass.³⁴ Vad gäller de artiklar jag analyserar finns det hos skribenterna möjlighet till artikulationer genom att de faktiskt skickar in sina åsikter till tidningarna. Men det är viktigt att uppmärksamma att det inte är alla som har den möjligheten precis som Chouliaraki och Fairclough poängterar. Debatten kring undervisningen för barn och ungdomar berör väldigt många fler än de som har yttrat sig i debatten här.

2.2.2 Genomförande

För att identifiera diskurser i materialet har jag läst igenom artiklarna ett antal gånger. Att hitta de diskurser som argumenterar mot varandra gick relativt snabbt då författarna skrev uttryckligen

---

32 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 34

33 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 35

34 Winther Jørgensen M & Phillips L (2000) s. 62f

vilket perspektiv de grundade sina argument i. Det handlar om 14 artiklar som är uttalat kritiska mot filmen, 11 artiklar är uttalat för filmen, 4 är intervjuartiklar samt 1 som är svår att bedöma. Jag avgränsade de motstridiga diskurserna till att den första handlar om *kunskap och kristna värderingar*, den andra handlar om *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* och den tredje handlar om *barn, sexualitet och ansvar*. Dessa tre diskurser för en betydelsefixeringskamp inom diskursordningen *sex- och samlevnadsundervisning*. På det sättet blir det en diskursiv undersökning av kollisionen mellan å ena sidan en mer konservativ syn på sex och samlevnad och å andra sidan en mer fri och öppen syn på sex och samlevnad. Jag lokaliserade sedan diskursernas *nodalpunkter, moment, element, flytande signifikanter* samt *artikulation*. Detta gjordes genom att jag utgick från hur författarna la upp argumenten samt inom vilken diskurs de befann sig. Det är dock viktigt att poängtera att det i slutändan handlar om min egen tolkning av diskursteorins begrepp samt hur jag tolkar diskurserna och författarnas argument inom diskursordningen. Diskursteorin ger en både en metod samt teorier som nämnts här över. Jag har ändå valt att även använda mig av andra teorier för att analysera diskurserna och argumenten. Då det är en genusvetenskaplig undersökning anser jag att det är relevant att använda teorier som är förankrade i genusvetenskapen samt i ett queerteoretiskt perspektiv. Dessa teorier kommer att presenteras i nästa avsnitt.

2.3 Teori

I boken *Vad är Queer* skriver Fanny Ambjörnsson, socialantropolog och studierektor för genusvetenskap Stockholms Universitet, att begreppet *queer* är ett samlingsnamn där olika perspektiv som kritiskt granskar sexualitet finns, där queerteoretiker på olika sätt undersöker hur vi i samhället organiserar, upplever och reglerar det vi kallar för sexualitet.³⁵ Normer kring genus och sexualitet samt de processer kring normaliseringen av dessa är centrala områden inom queerteorin. Det handlar om ett brott mot normen och en av utgångspunkterna är att uppmärksamma förhållanden i samhället som har att göra med makt, genus och sexualitet, exempelvis sexuella normer, strukturer och identiteter. Det är det normala som hamnar i rampljuset och inte det avvikande.³⁶ Den binära könsuppdelning och heterosexualiteten som anses vara normen i samhället menar jag, precis som queerteoretiker, är något socialt skapat och inte något som finns inom oss som en naturlig essens. Det är viktigt att komma ihåg att det som är vanligt inte därmed är det naturliga, och därför anser jag inte att heterosexualitet är det normala eller naturliga enbart för att det råkar vara det vanligaste sättet att leva på, alla sexualiteter är lika normala (om en nu ska

---

35 Ambjörnsson F *Vad är Queer* (2006) Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur s. 36f

36 Ambjörnsson F (2006) s. 8f

använda sig av ordet normal).

Den här studien utgår från ett queerteoretiskt perspektiv och för att få en förståelse för argumenten i debatten har jag valt att använda mig av Gayle Rubin och Judith Butler.

2.3.1 Den sexuella värdehierarkin

Inom queerteorin har sexualiteten en central ställning tillsammans med bland annat heteronormativitet, normalitet och genus. År 1984 skrev Gayle Rubin artikeln "Thinking sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality" där Rubin menar att sex och sexuella praktiker tillhör ett av de fenomenen i det västerländska samhället som framkallar ilska, oro och fasa på ett sätt som inte framkallas i samband med andra fenomen.³⁷ Olika sexuella handlingar och praktiker sätts in i en sexuell värdehierarki utefter vilken status dessa har i samhället. Artikeln har haft stor betydelse för queerteorin då den inte enbart visar hur heterosexualiteten anses vara den normala sexualiteten utan även att det finns praktiker inom heterosexualiteten som faller utanför gränsen för vad som anses vara bra sex. Rubin gjorde ett diagram för att visa på hur värdehierarkierna ser ut.

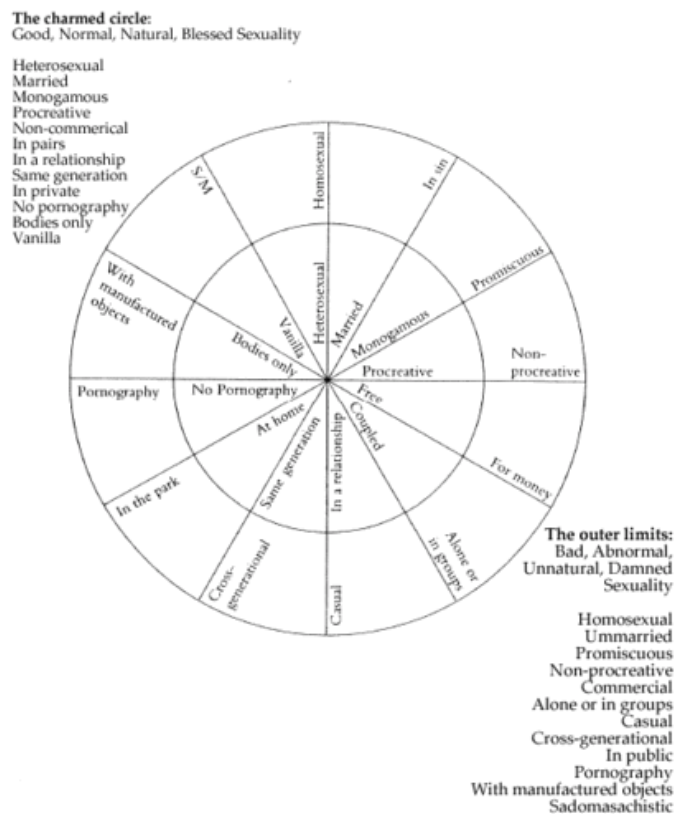

Figure 1. The sex hierarchy: the charmed circle vs. the outer limits

37 Rubin, Gayle (1998) "Thinking sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality" *Culture, Society & Sexuality* 143-178 s. 151

Bilden visar en cirkel där det som anses är bra sex finns i den inre cirkeln, och det som anses dålig sex placeras i den yttre cirkeln.³⁸ Här kan en se att ”bra”, ”normalt” och ”naturligt” sex tillhör det heterosexuella äktenskapet till. Om det däremot tillkommer pornografi, leksaker, konstiga roll lekar och fetischistiska inslag går det över gränsen för vad som anses vara bra, normalt och naturligt. Om det handlar om lössläppt sex, homosexualitet, sex över generationsgränser och pornografi befinner det sig i den yttre cirkeln oavsett. De vars beteende hamnar högt i hierarkin, eller i cirkelns mitt, anses ha respekt, mental hälsa samt social och psykisk stabilitet samt förmåner som hör till äktenskapet. Ju längre ner i hierarkin ens sexuella praktiker kommer, ju längre en kommer från cirkelns mitt, desto mer blir en utsatt för förutfattade meningar från samhället att en lider av mental instabilitet, är orespektabel, har begränsad social och psykisk stabilitet samt ekonomiska sanktioner. De sexuella praktiker som befinner sig längst ner i hierarkin och längst bort från cirkeln får utså än mer extrema stigma, detta menar Rubin har sin grund i den västerländska religiösa traditionen, men att det i dagens samhälle har flyttats till att grunda sig i medicinska och psykologiska utsagor.³⁹ För att hålla värdehierarkin uppe måste det sättas gränser. Detta sker inom olika diskurser, och oavsett inom eller mellan diskurser handlar det om att begränsa och avgränsa vad som anses vara bra, hälsosam, mogen, legal eller politiskt korrekt avgränsning av sexualitet. Allt som hamnar utanför gränsen anses vara fel och dåligt. Rubin menar att gränsen står mellan sexuell ordning och kaos, om något dåligt skulle ta sig över gränsen kommer gränsen att upplösas och allt som anses vara fel, dåligt och till och med läskigt kommer att ta sig in och förstöra det som är bra.⁴⁰ En av de intressanta aspekterna som Rubin visar genom cirkeln är att det även inom heterosexualiteten finns hierarkier för vad som anses vara bra och sämre sexuella praktiker. Ambjörnsson skriver att en av poängerna med värdehierarkin enligt Rubin är att delvis oberoende av andra hierarkier i samhället har sexualiteten en egen hierarki.⁴¹

2.3.2 Butler och heteronormativiteten

Rubin har gett oss ett verktyg för att se att sexualiteten kan stå som ett eget fenomen med egna hierarkier och värdesystem vilket inte alltid är kopplad till exempelvis klass och etnicitet. Rubin visar även, som jag skrivit här över, att det även inom heterosexualiteten finns värdehierarkier. Med *heteronormativitet* menas att det finns ett antagande i samhället att alla är heterosexuella och att det är det naturliga sättet att leva. Detta upprätthålls genom institutioner, handlingar, relationer och strukturer, vilket gör att det som faller utanför ses som avvikande. *Heteronormativitet* är alltså

---

38 Rubin G (1998) s. 153

39 Rubin G (1998) s. 151

40 Rubin G (1998) s. 152

41 Ambjörnsson F (2006) s. 85ff

normerande och grundar sig på en binär könsuppfattning, vilket ger definitionen feminin = kvinnlig = kvinna samt maskulin = manlig = man, och det är något som hela samhället lever efter och vaktar om.⁴² Queerteoretikern Judith Butler ger oss detta begrepp och visar på den heteronorm vi lever efter, men med Rubins värdehierarki blir heteronormativiteten en sanning med modifikation då det inte är all heterosexualitet som favoriseras och hamnar inom den heterosexuella normen, som Ambjörnsson skriver.⁴³ Ambjörnsson skriver även att den sexuella värdehierarkin som Rubin gett oss inte är lätt att rita upp och fastställa en gång för alla. Även om cirkeln är grundad i samhällets syn på och lagar kring sexuella praktiker och beteenden så handlar det ändå om föreställningar hos människor om vad som anses normalt/avvikande och bra/dåligt. Definitionsmässigt är föreställningar svåra att bevisa, lokalisera och fastslå. Beroende på vem vi frågar och i vilken situation skiljer sig normer från varandra, det som anses normalt för en viss grupp på en viss plats kan ses som avvikande, störande och queer inom en annan grupp på en annan plats.⁴⁴ Med detta vill jag tydliggöra att det som står i Rubins värdesystem skrevs i ett visst sammanhang och i en viss tid vilket inte stämmer helt överens med det sammanhang och den tid jag gör min undersökning i. Men hierarkin och de gränser som Rubin bygger sin teori på är ändå viktig och relevant för studien, med vissa ändringar.

2.4 Positionering

Min positionering och val av ämne och undersökning har sin utgångspunkt i min genusvetenskapliga utbildning samt mitt intresse för genusrelaterade samhällsfrågor. Nina Lykke, professor i genus och kultur, menar att all vetenskapsproduktion inom bland annat genusforskning och feministisk teori måste förstås som lokaliserad, eller *situerad*.⁴⁵ Situerad kunskap kommer från Donna Haraway och med det begreppet vill Haraway kritisera det hon kallar för ”gudstricket”. Med det vill Haraway kritisera och synliggöra att det finns en tro att forskning och dess resultat kan fränkopplas den kontext som forskaren undersöker. Alltså att forskaren kan bedriva och uppnå objektiv kunskap om världen. Forskaren befinner sig inte utanför, som ett neutralt svävande objekt, utan är mitt i och delaktig i skapandet av kunskapen och det som analyseras.⁴⁶ En av de aspekter som är viktig för min undersökning att lyfta fram är hur jag ska definiera och beskriva de olika diskurserna som framkommer. Genom att definiera dem som enhetliga kategoriserar jag dem och ger dem innebörder som kan komma att begränsa dem då kategorier kan reproducera föreställningar som inte är önskvärda. Jag vill inte vara med och skapa eller reproducera sådana föreställningar,

42 Rosenberg Tiina *Könet brinner! Judith Butler*. (2005) Natur och Kultur s. 10f

43 Ambjörnsson F (2006) s. 87

44 Ambjörnsson F (2006) s. 93

45 Lykke Nina *Genusforskning – en guide till feministisk teori, metodologi och skrift* (2009) Stockholm: Liber s. 19

46 Lykke N (2009) s. 20

men samtidigt ser jag att det är relevant att på något sätt ändå kategorisera diskurserna för att visa på att det finns olikheter dem emellan, eller likheter, i alla fall i den debatt jag kommer att studera. Därav benämner jag den ena diskursen som *kunskap och kristna värderingar*, den andra som *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* och den tredje som *barn, sexualitet och ansvar*. Det är även viktigt att vara medveten om och reflektera kring att undersökningen endast sträcker sig till det material som jag har hittat och valt ut, att mena att resultatet av analysen är de generella åsikterna inom området kan jag inte göra. Den förkunskap och den position jag har som genusstudent bidrar till att jag inte enbart måste tänka kritiskt i undersökningen utan även till hur jag själv ställer mig till undersökningen.

3. Analys

Som jag tidigare nämnt har jag identifierat tre motstridande diskurser i materialet, *kunskap och kristna värderingar, en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp samt barn, sexualitet och ansvar*. Här redogör jag först för de nodalpunkter, moment, element, artikulationer samt flytande signifikanter som jag har hittat inom diskurserna. Sedan går jag vidare med min analys med hjälp av citat jag plockat ut ur artiklarna. I diskursen som jag benämnt *kunskap och kristna värderingar* har jag kommit fram till att *nodalpunkterna* är kristen, (sexual)undervisning, värderingar samt sexualitet. *Momenten* är äktenskap, känslor, sex, relationer, kärlek, barn, barndom, känsloliv, trygghet, ansvar, moral, unga, respekt, tabu, förhållande samt vänta/avhållsamhet. *Elementen* är sexualitet, teknik, (sexual)undervisning samt värderingar. Orden i sig säger inte så mycket utan måste sättas i relation till andra tecken för att få sin betydelse. *Flytande signifikanter* är även här sexualitet, värderingar och (sexual)undervisning. I den andra diskursen, *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp*, har jag identifierat att *nodalpunkterna* är (sexual)undervisning, kropp, värderingar samt kunskap. *Momenten* är sex, sexuell läggning, känslor, öppenhet, normer, skyldighet, information, förändring, pedagogisk, rättighet, modern, kontroversiell, frivillighet, ansvar samt sexualitet. *Elementen* är sexualitet, (sexual)undervisning, kropp, värderingar samt kunskap. Även här är de *flytande signifikanderna* (sexual)undervisning, kropp, värderingar och kunskap. I den tredje diskursen, *barn, sexualitet och ansvar*, har jag identifierat att *nodalpunkterna* är (sexual)undervisning, barn och ansvar. *Momenten* är känslor, sex, relationer, barn, barndom, trygghet, ansvar, moral, unga, förhållande samt väntan. *Elementen* är sexualitet, teknik, (sexual)undervisning samt värderingar. De *flytande signifikanterna* är, som inom de andra diskurserna, desamma som nodalpunkterna (sexual)undervisning, barn och ansvar. När det kommer till *artikulation*, varje praktik (social handling, tal, skrift) som skapar en ny relation mellan elementen så att de får ny identitet, handlar det om skribenternas argumentationer. Alltså kan varje artikel ses som en artikulation då skribenterna skapar en ny relation och en ny identitet i elementen.

3.1 Min sexualitet är bättre än din!

I Expressen den 18 april 2011 skriver Karin Sörbring om hur filmen Sex på kartan har tagits emot av allmänheten. Sörbring skriver att det är ”vårens stora snackis” och har setts av drygt 700 000 svenskar. Det är när artikeln skrivs sex personer som har anmält filmen till granskningsnämnden för radio och tv då de ansåg att filmen innehåller barnpornografi då två ungdomar under 15 år har sex. De ansåg även att den är kränkande för unga och kvinnor. Protester har hörts överallt i landet, både i tidningar och på nätet. Det handlar om uttalanden om RFSU och UR har rätt att påtvinga sina värderingar på barn och ungdomar samt om att det inte tas hänsyn till de som är religiösa. I artikeln

nämns även att RFSU och UR har fått ta emot mängder av rasistiska inlägg på nätet då en mörkhyad pojke har sex med en lite ljusare flicka.⁴⁷

Diskursen *kunskap och kristna värderingar* menar bland annat att

När jag ser den RFSU-producerade filmen ”Sex på kartan” som är tänkt att visas för hela landet 14-15-åringar, möts jag av att allting är rätt, inget är fel. [...] Barnen ges inga alternativ i form av att sex är något så fint att man sparar det [...]. De avslöjar för mycket, de tar bort det spännande, fina och rena som jag tycker att sex är. [...] Låt inte RFSU:s propaganda stå oemotsagd.⁴⁸

Sexualiteten framställs som bara teknik och inget om värderingar, känslor och relationer.⁴⁹

Diskursen *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* menar att

[...] Den tar inte ställning för eller emot en viss sexualmoral [...]. *Sex på kartan* bygger på kunskap.[...] Vi menar att kunskap om den egna kroppen är en rättighet. [...] UR:s och RFSU:s film är inte en instruktionsfilm för barn. [...] *Sex på kartan* är inte en del av en paternalistisk statspropaganda.⁵⁰

Skolan ska enligt läroplanen belysa frågor som pubertet, sexualitet, identitet, relationer, jämställdhet, prevention och kärlek och ansvar. [...] Skolan ska alltså ge en mångsidig undervisning [...]. Det är inget som RFSU har hittat på.⁵¹

Samt diskursen *barn, sexualitet och ansvar* menar att

Är det skolans uppdrag att undervisa minderåriga på högstadiet i avancerat sex såsom analsex, gruppsex med mera? [...] Nej, inför mer diskussion om kärlek och sunda relationer istället. Detta klarar våra duktiga lärare utan RFSU:s hjälp.⁵²

Citaten här över är exempel på argument som används och liknande argument återkommer i många av artiklarna. I och med att dessa argument är återkommande, från olika författare men som befinner sig inom sin diskurs, tolkar jag dessa som till viss del generella åsikter inom den egna

---

47 Expressen 2011.04.18

48 Dagen 2011.03.16

49 Kristdemokraten 2012.01.12

50 ST 2011.02.25

51 GP 2012.08.24

52 BT 2011.03.01

diskursen. Jag menar därför att det på ett övergripande plan går det att se att de tre olika diskurserna som befinner sig inom diskursordningen för en kamp om vilken betydelsefixeringen som ska gälla för vårt samhälle. Detta görs genom att de inom den egna diskursen försöker fixera elementen och göra dem till entydiga moment för att passa in i diskursen. Citaten är de artikuleringer som reproducerar den rådande diskursens innehåll.

Rubin har, som tidigare visats, ställt upp ett diagram för hur vi värderar sexualiteten hierarkiskt samt var gränserna för bra och dålig sexualitet går. Inom varje diskurs som behandlar sex sätts imaginära gränser upp för vad som anses är bra och dålig sexualitet. Men det räcker inte endast med att sätta upp gränsen inom den egna diskursen, det ger ju endast betydelse och definition av hur de som befinner sig i diskursen, eller pratar om diskursen, ska förhålla sig till gränserna och betydelsen. En diskurs för, som jag tidigare sagt, en kamp med andra diskurser om vem som ska få tolkningsföreträdet och betydelsefixeringen för resten av samhället att rätta sig efter. Att det sätts upp gränser, eller barriärer, för bra och dålig sexualitet menar Rubin pekar på att det inom diskurserna finns en rädsla för en dominoeffekt med dålig sexualitet som konsekvens. Linjen står mellan sexuell ordning och kaos, och om något från den dåliga sidan tillåts att gå över gränsen finns rädslan att barriären ska rämna och all dålig sexualitet och sexuella praktiker ska ta sig över och förstöra det som anses vara gott.⁵³ Men det börjar alltså med att det inom den egna diskursen först måste definieras vad som ska anses vara bra eller dåligt.

Inom kristendomen lever till viss del tanken om att sex tillhör äktenskapet fortfarande kvar. Sex och kärlek är sammankopplat och det handlar till stor del om ett äktenskap mellan en man och en kvinna, ett heterosexuellt förhållande. Tanken att sex inom äktenskapet är till för att alstra barn är dock inget som jag kan se i argumenten. I artiklarna samlas författarna kring att RFSU anses ha monopol på sexualundervisningen och den syn på sexualitet som ska råda i samhället. Åsikterna handlar även om att det fattas en koppling mellan sex och kärlek i filmen, att det endast handlar om hur och på vilka olika sätt en kan ha sex, vilket benämns som ”tekniker” i artiklarna. Det nämns även att RFSU missar en mängd viktig kunskap vad gäller sex och kärlek, här framkommer alltså att det i denna diskurs anses att det som RFSU menar är kunskap inte stämmer överens med det som anses vara kunskap här. Återkommande är att det handlar om att det anses vara ett problem att det just är RFSU, och även UR, som står bakom undervisningsmaterialet till skolan. Den imaginära barriär som satts upp för att skydda den goda sexualiteten och de goda sexuella praktikerna hotas i och med att barn och ungdomar utsätts för information och kunskap om dålig sexualitet.

Skribenterna menar att RFSU har monopol på undervisningen där konsekvensen får bland annat att barn och ungdomar endast får ett perspektiv av flera möjliga. Det finns elever som av exempelvis

---

53 Rubin G (1998) s. 152

religiösa skäl inte delar den syn som RFSU vill förmedla men detta framkommer inte i filmen enligt kritikerna. Det gör att dessa elever tvingas undervisas i något de inte vill delta i, de påtvingas en sexualitet och värderingar som inte stämmer överens med deras egna värderingar.

I diskursen *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* är artiklarna skrivna av representanter från RFSU, UR och av personer som är positiva till filmen. Skribenterna visar på en lite annan syn på sexualitet, värderingar och kunskap. RFSU har sedan starten år 1933 fört kampen om införande av bland annat sexualundervisning i skolan, rätten till kunskap om exempelvis preventivmedel, kvinnans rätt att bestämma om abort, hbtq personers rättigheter samt för en mer öppen och tillåtande syn på sexualiteten. De menar att sex är politiskt och vill få bort de stereotypa könsrollerna samt den heteronormativitet som fortfarande är rådande i samhället. På deras hemsida går det att läsa att ”RFSU är kondomer och andra produkter, sexualupplysning, opinionsbildning, sexualpolitik, klinik, informatörer i skolan och mycket mer. Vi är en partipolitiskt, fackligt och religiöst obunden ideell organisation som arbetar för en öppen och positiv syn på sex- och samlevnadsfrågor. Vi utgår från allas frihet att vara den man vill, att välja att leva som man vill och att njuta som man vill. Vi är övertygande om att sex och samlevnad är viktigt både för individen och samhället”.⁵⁴ I artiklarna betonar skribenterna vikten av kunskap om den egna kroppen, att det är en rättighet samt att RFSU inte genom sex-och samlevnads materialet propagerar för en viss syn på sex och sexualitet. Artiklarna är skrivna som svar på den kritik som RFSU fått efter att filmen visats. Den generella bild jag får av det som författarna skriver är att RFSU endast tillhandahåller material för skolor och lärare att använda sig av i sin undervisning samt att RFSU inte har monopol på den sexualundervisning som bedrivs i skolan utan att de ombeds att ge ut information. De påpekar även vid ett flertal tillfällen att de endast undervisar i klasser när de blir inbjudna av skolorna. Materialet till filmen *Sex på kartan* kommer från ungdomars egna frågor och funderingar och är enligt RFSU inget de själva har kommit på.

Den sista diskursen, *barn, sexualitet och ansvar*, kommer från ett håll som utgår från ett barn- och föräldraperspektiv. Där pekar de på att skolorna överskrider sin roll om de visar RFSU:s film, det är inte skolans roll att lära ut så avancerad sexualkunskap som de anser att filmen och materialet till filmen ger. De menar att barn inte är mogna för någon annan undervisning än enbart ”basic” kunskaper om kroppen, fortplantning och könssjukdomar samt att RFSU totalt missar att visa hur stor roll kärleken ska spela och spelar. Barn och ungdomar är inte mogna nog för det ansvaret som ett sexuellt aktivt liv innebär, varken för egen del eller för den en har sex med. Det är föräldrar och lärare som har kompetensen att undervisa barnen i vad sex och sexualitet är och innebär och RFSU ska hålla sig borta från skolan och dess undervisning. Det påpekas ofta i artiklarna vad författarna

---

54 www.rfsu.se (hämtad 2013.05.06)

anser är olämpligt att undervisa barn och ungdomar i, och även här finns återkommande argument som jag ser kan placeras inom de olika diskurserna.

Inom diskursen *kunskap och kristna värderingar* menar en att

Många föräldrar har reagerat starkt på att materialet som riktar sig till barn från 1-12 år. Jag tycker det är helt förkastligt att överhuvudtaget tala om eller med barn om sexualitet i så tidig ålder. [...] Vi vet att en etablerad snedvriden sexual uppfattning i barndomsåren kan få mycket sorgliga konsekvenser resten av livet.⁵⁵

Ska vi i skolan inte bara ta upp snoppstorlekens betydelse, hur sperma smakar, lära ut hur man onanerar och rullar kondomer på gurkor eller kvastskäft kan inte RFSU ha monopol på undervisningen.⁵⁶

Det är uppenbart att man med filmen vill väcka tonåringarnas sexuella lust [...]. Men i slutet av filmen släpper två homosexuella elever ut fjärilarna genom fönstret till den totala friheten. [...] Hur kan det vara tillåtet att påverka barn till fri sex?.⁵⁷

Inom diskursen *barn, sexualitet och ansvar* menar en att

Ska våra barn lära sig i skolan om trekant, anal- och oralsex, ställningar, homosexualitet och onani, i en film där minderåriga tecknade figurer har sex? [...] Skolan ska inte gå in och berätta vad som är ”normalt” sexuellt eller vad som är rätt och fel för det finns många skilda meningar om vad som är normalt och inte.⁵⁸

Inom diskursen *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* menar en däremot att

De kritiker som nu förfasas över den moderna sexualupplysningen har problem med empirin. Den typ av avhållsamhetsundervisning som de gudfruktiga förespråkar fungerar inte. De platser – som de amerikanska sydstaterna – där skolorna skippar kondomsnacket och istället mest flitigt propagerar mot sex har i själva verket flest tonårsgraviditeter i hela i-världen.⁵⁹

Här tycker jag mig kunna se den kamp som Rubin pratar om angående vad som ska få befinna sig inom murarna för det som anses är den normala, goda och bra sexualiteten. De olika diskurserna

---

55 Kristdemokraten 2011.01.12

56 GP 2012.08.21

57 Dagen 2012.06.07

58 UNT 2011.03.23

59 GP 2011.04.30

kämpar om att dra gränsen och sätta upp säkerhetsmurar kring det som i diskursen anses är en bra och moraliskt rätt kunskap om sexualitet att lära ut till barn och unga. De som är kritiska sätter upp muren och vill skydda barn och unga från en, enligt dem, alldeles för lössläppt och fri sexualitet där gränserna för sexuella praktiker är flytande. De sätter även upp en gräns för vad som de anser är lämpligt att visa och lära ut till barn. Problematiken verkar ligga i att det anses att RFSU och deras material sexualiserar barn och unga. Eric Centerwall, sexualupplysare och författare, skriver att normativitet sätter gränser för bland annat vad som anses vara tillåtet att informera om för exempelvis en viss åldersgrupp. Centerwall kallar det för *åldersnormativitet*, och det tar sig uttryck i bland annat tanken att barn inte har sexuella känslor och menar att en av orsakerna till det är att vuxna anser att sexualitet förstör det oskuldsfulla hos barnen vilket är förknippat med barndomen. Sex och sexualitet tillhör vuxenvärlden. Konsekvensen av det kan leda till att barn exkluderas från delar av vuxenvärlden som egentligen kan vara något centralt i ungas värld. Det kan även vara så att vuxna läser in och tolkar en händelse som sexualiserad medan barn och unga inte alls ser det på det sättet⁶⁰. Att många av kritikerna utgår från en sådan åldersnormativitet kan, som jag menar här över, ses tydligt i de argument de framför.

Den rädsla för dominoeffekten som Rubin skriver om går även att se när skribenterna argumenterar för den kunskap de anser ska finnas i undervisningen.

Från *kunskap och kristna värderingar* menar en

Jag är kristen och tror att det var Gud som skapade våra kroppar så fantastiskt till att njuta av sex! Att det var tänkt för äktenskapet finns ju knappt ”på kartan” nuförtiden, men är det bästa skyddet!⁶¹

Guds första uppmaning till människor var: ”Ha se” (fri översättning av ”Var fruktsam och föröka er.”). En sexualitet som av Höga Visan att döma även innehåller erotik och njutning.⁶²

Vår sexualitet är en gudagåva och inget vi ska skämmas för eller förtränga. Men det är något vi ska vara rädda om. [...] Att man är kärleksfull och omtänksam är viktigare än att man är bra på oralsex. Att man kan hantera konflikter betyder mer än att man kan alla könsorganens anatomi. Att lära sig hur man håller kärleken levande är viktigare än att träna på trä på en kondom på ”plastsnoppar”.⁶³

Inom *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* menar en däremot

---

60 Centerwall, E (2005) i *Hela livet. 50 år med sex- och samlevnadsundervisning* s. 135

61 LÖ 2011.10.25

62 Dagen 2011.03.11

63 Dagen 2011.02.10

Ungdomar har sex med varandra. Det finns också många som inte vill ligga. Det är liksom poängen i filmen: Lyssna till dig själv. I Sverige har vi sparkat ut kyrkan ur sovrummet. Men om prästerna och mullorna inte åter ska börja knacka på dörren måste vi inse att inga segrar är eviga. Vi kan inte ta våra sexuella rättigheter för givna.⁶⁴

En ung människa med kunskap kan lättare välja eller välja bort och vet var den egna gränsen går. Vetenskapen ger dessutom stöd för att sex- och samlevnadsundervisning stärker ungdomars möjlighet att göra bra val för den egna sexuella hälsan.⁶⁵

Sexualundervisning bör vara konkret. [...] Att veta hur man trär på en kondom kan vara livsviktigt. Och att låta blir att prata om det som unga undrar över är att lämna dem i sticket.⁶⁶

Barn, sexualitet och ansvar menar att

Skolan ska självklart ha sexualkunskap, men den borde vara ”basic” hur det tekniskt sett går till och vad sex kan leda till i form av graviditet, sjukdomar och hur man skyddar sig och så vidare. [...] Jag skulle vilja se att vi föräldrar tar ett eget ansvar för våra barns sexualundervisning och inte låter främlingar berätta vad som är rätt och fel. Det mina barn behöver lära sig om sex vill jag lära dem [...].⁶⁷

Nej, inför mer diskussion om kärlek och sunda relationer istället. Detta klarar våra duktiga lärare av utan RFSU:s hjälp.⁶⁸

Jag skulle hellre sett att filmen visade en tydligare koppling mellan kärlek och sex. Med all porr på internet som genuint skadar ungdomars relationer så borde UR ge en motbild och inte producera något som ligger i linje med porren.⁶⁹

De murar som sätts upp för att skydda den goda sexualiteten riskeras att rivas ner om den ”andra sidan” får igenom sin syn på vad rätt kunskap är. Den goda sexualiteten enligt de som utgår från *kunskap och kristna värderingar* handlar om kopplingen mellan kärlek, sex och relationer. Det börjar med kärlek och slutar med sex, däremellan byggs relationen upp. Den kunskap som är viktig för barn och unga att lära sig handlar inte så mycket om själva sexet, det kommer i samband med att

---

64 GP 2011.03.04

65 SP 2011.03.10

66 Dagen 2011.02.17

67 UNT 2011.03.23

68 BT 2011.03.01

69 Expressen 2011.04.18

relationen har blivit stabil, utan om att vårda kärleken. Ett bra sexuellt samliv kan endast uppnås i en god och väl vårdad relation. Vad gäller den goda sexualiteten enligt *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* handlar det om den sexuella friheten. Vikten av att veta hur en skyddar sig genom vetskapen om hur sjukdomar sprids och hur en kondom träs på samt att alla sexualiteter är lika värda och ska uppmärksammas. Inom *barn, sexualitet och ansvar* menar en att den goda sexualiteten kommer när barnen nått en ålder där de är mogna nog att ta det ansvar som ett aktivt sexliv medför. De menar även att det ligger på föräldrar och skolans ansvar att se till att barn och ungdomar får en så grundläggande information som möjligt i sex- och samlevnad och inget mer förrän de är mogna. Den goda sexualiteten är kopplad till ansvar och mognad och de vuxna ska se till att skydda barnen och ungdomarna från det som kan komma att skada dem i framtiden. En för fri sexualundervisning är helt enkelt oansvarigt.

Det finns en artikel som kritiserar både RFSU:s material och hur kyrkan bemöter sexualiteten. Skribenten är själv kristen och även lärare i undervisning av sexualkunskap i skolan. Skribenten menar att sexualiteten har frikopplats från kärlek och relationer och handlar nu mest om teknik och prestation, men att det mycket beror på exempelvis tillgången till porren på internet. Skribenten skriver även att om ”vi som kristna ger oss in i debatten kring RFSU:s och Utbildningsradions gemensamma satsning på sexualkunskap i skolan [...] måste vi rannsaka oss själva och fråga vad vi har bidragit med för att skapa forum och svara på ungdomars frågor kring sexualitet, kärlek och relationer”.⁷⁰ Vidare skriver hon att kyrkan har fokuserat mycket på att vänta med sex till att man gift sig. Detta är problematiskt då det inte ges något förslag på hur man ska leva med sin sexualitet fram till dess samt att sexualiteten framställs som ett problem som ska bemästras. Skribenten efterlyser istället att kyrkan ska fokusera på hur sexualitet, självbild och gudsbild hänger ihop, att kyrkan ska bli en plats dit människor kommer för att få svar på sina frågor kring kampen om sexualiteten istället för att kyrkan ska ses sexfientlig. Det finns en medvetenhet om att en betydelseförändring behövs både i det kristna perspektivet och hos RFSU. Men detta är endast i en artikel som denna medvetenhet kommer fram, och är alltså inget återkommande.

3.2 Sammanfattning och diskussion

Vi lever i en värld fylld med olika meningsuppfattningar och har alla olika syn på hur verkligheten är beskaffad. Winther Jørgensen och Phillips skriver att poststrukturalismen, som diskursteorin delvis bygger på, menar att språkbruket är ett socialt fenomen där betydelsestrukturer fixeras genom exempelvis konflikter, förhandlingar och konversationer. Men Laclau och Mouffe menar även att betydelsebildning som social process handlar om att betydelsefixeras *som om* dessa vore stabila

---

⁷⁰ Dagen 2011.03.11

i det fisknät av tecken där tecknen får sin betydelse i relation till hur de skiljer sig från de andra tecknen. Men i och med att varje försök till fixering av tecknens betydelse är *kontigent*, det är en möjlig fixering men inte nödvändig, blir det omöjligt att låsa fast och fixera tecknen.⁷¹ I den här undersökningen handlar det om kampen och konflikten kring sex, sexualitet, normer och värderingar. För att sammanfatta de mönster av återkommande argument för de diskurser jag har identifierat tycker jag mig kunna skönja de verklighetsuppfattningar som står på spel. Diskursen *kunskap och kristna värderingar* som grundar sig i ett kristet perspektiv menar, enligt min tolkning, att RFSU har ett monopol vad gäller sexualundervisningen i skolan. Att det just är RFSU som ger ut materialet till skolorna är problematiskt då deras syn på sexualitet och värderingar enligt skribenterna inte stämmer överens med de kristna perspektivet. Det framförs även stark kritik mot att filmen är för explicit och detaljerad vad gäller den sexuella praktiken, eller som författarna skriver, tekniken. Att den visas för barn och ungdomar under 15 år kritiserar också kraftigt då barn inte anses vara mogna för sexuellt ansvar. De hävdar exempelvis i en av artiklarna att filmen uppmuntrar unga att med gott samvete titta på porrfilm⁷² och i en annan artikel menar skribenten att syfte är att väcka barnens sexuella lust.⁷³ Det menas att RFSU även fokuserar för mycket på själva den sexuella akten, att den kan utföras på många olika sätt samt att det inte spelar så stor roll med vem eller vart den utförs, men att de missar att visa kärleken. I samband med kärlek och sex så menar skribenterna även att RFSU genom filmen gör avhållsamhet till ett tabu, att det är fel att vänta med sin sexdebut. Detta menar skribenterna inte stämmer överens med att RFSU säger sig stå för allas lika värde och att alla ska uppmärksammas då filmen får de som faktiskt vill vänta känner sig utpekade som avvikande. Kärlek, relationer och trygghet är det som bör lyftas fram i undervisningsmaterialet för barn och ungdomar enligt skribenterna. RFSU ignorerar de som har en annan sexmoral och exempelvis de med kristna värderingar genom att inte visa det i filmen, eller att helt enkelt visa filmen i undervisningssyfte. De flesta är ense om att RFSU inte är till för alla och att den kristna sexmoralen och värderingar grundade i det perspektivet måste komma fram mer i undervisningen eller i alla fall tillåtas komma fram i debatten kring ämnet sexualkunskap. Men det finns, som jag kan se, nästan ingen självkritik mot hur kyrkan och att deras egna värderingar även kan ge en snedvriden sexualmoral som inte passar alla. Som tidigare forskning visar finns det ett behov av förändring i undervisningen och det material som används. Rädda Barnens Ungdomsförbund och de som gjort enkätundersökningen till ”Sex education in Swedish schools as described by young women” kommer fram till liknande slutsatser, att dagens undervisning har stora

---

71 Winther Jørgensen, M & Phillips, L (2002) s. 32

72 Dagen 2011.03.16

73 Dagen 2012.06.07

brister.⁷⁴ Bristerna ligger i att ämnet sex och samlevnad inte tas på allvar vilket leder till att alla elever inte ens får undervisning i det, samt att lärarna inte har den kunskap som faktiskt behövs. Rapporten från Rädda Barnens Ungdomsförbund visar även att den psykiska ohälsan hos unga hbtq-personer är högre än hos heterosexuella unga, och detta är något som behöver belysas i samband med skolan och undervisningen. De som är kritiska i debatten kring *Sex på kartan* menar jag visar på att heteronormativiteten fortfarande är starkt rådande, vilket leder till att de personer som går utanför den normen blir både sedda på som avvikande men även osynliga i undervisningen. Det som pekar på att det finns en heteronormativ syn hos skribenterna är när de menar att RFSU i sin film får allt att verka rätt, inget är fel och att hela filmen är politiskt korrekt. Det är citat som "[...] Det är tjejen som förför killen. Det är han som har oralsex med henne. Filmen slutar med att två av de tre medverkande flickorna upptäcker att de nog är lesbiska. Genusperspektivet finns givetvis också med. Som tjej kan man inte gå klädd i rosa."⁷⁵ Skribenterna utgår från att det finns en binär könsuppdelning där det heterosexuella förhållandet även ser ut på ett visst sätt. Mannen begär kvinnan, och tvärtom, och det är han som ska vara den aktiva och det blir synligt när skribenten anser att det är viktigt att peka på att filmen vänder på rollerna, att tjejen görs till den aktiva som förför killen. I värdehierarkin ses den heterosexuella sex akten som den mest naturliga och därmed den bästa, men det finns som Rubin visat även hierarkier inom heterosexualitetens praktiker. Jag tolkar det skribenten skriver som att det inte är högt värderad att killen är den som ska ge tjejen någon direkt sexuell njutning genom exempelvis oralsex. Genom att skriva till ett "nog" när skribenten påpekar att två av tre tjejer är lesbiska både synliggörs och osynliggörs den kärlek som uppstår mellan personer av samma kön. Nästan alla skribenter som är kritiska till filmen menar att RFSU missar fatalt att få in vikten av kärlek i ett förhållande. Men det finns en kärlekshistoria, men den är utifrån det heteronormativa och den heterosexuella matrisen avvikande och inte riktig kärlek. Relationen synliggörs genom att skribenten nämner den som något implicit avvikande, och den osynliggörs genom att det sätts ett "nog" vilket visar att det inte handlar om riktig kärlek.

RFSU vill, utöver att sprida kunskap om sexualitet och kroppen, ta sig över gränsen för heteronormativitet och överskrida stereotypa könsroller. Filmen *Sex på kartan* är gjord efter ungdomars frågor vad gäller sex, sexualitet och kroppen. I en intervju i DN⁷⁶ säger Hans Olsson, sakkunnig i sexualupplysningsfrågor på RFSU, att filmen på ett konkret sätt förmedlar kunskap om anatomin på ett grundläggande sätt samtidigt som den visar den mångfald av tankar och känslor hos

---

74 Rädda Barnens Ungdomsförbund (2008) & Ekstrand, Maria; Engblom, Camilla; Larsson, Margareta; Tydéén, Tanja (2011) "Sex education in Swedish schools as described by young women." *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* Vol. 16 Issue 3, p210-224. 15p.

75 Dagen 2011.02.10

76 DN 2011.01.20

olika människor. Olsson menar även att filmen visar olika sexuella handlingar och att en inte skiljer sig åt vare sig en är homo- bi- eller heterosexuell samt att de ville visa en alternativ bild av hur tjejer och killar framställs. Det viktiga är att prata om det och lyfta fram frågor unga har. Sex kommer alltid att innehålla pinsamheter och tabun men det gäller att inte mystifiera samt att fundera på varför en inte pratar om vissa saker. I tidigare forskning presenterade jag en undersökning som menade att vissa material som RFSU har gett ut inte är så normkritiska som de vill utge sig för att vara.⁷⁷ I debatten som jag undersöker här framkommer dock ingen kritik som riktas till att de skulle hålla sig inom de heteronormativa ramarna trots att de vill undvika det. Kritikerna menar istället att RFSU missar kopplingen mellan kärlek och sex, samt att de gör avhållsamhet till ett tabu. Jag tolkar inte detta som att RFSU går fri från den tidigare forskningens resultat och kritik eftersom de som kritiserar filmen i debatten på ett implicit sätt förespråkar heteronormativiteten. Detta gör att det är svårt att hitta något som kan motsäga resultatet eller bekräfta det vad gäller den tidigare forskningen, men jag anser ändå att det är viktigt att ta upp den och visa på att de normer är svåra att befria sig från även om en är medveten om dem och arbetar för att spränga gränserna. Heteronormativiteten, enligt Butler, utgör hur vi i våra liv utgår normer som grundar sig i en binär könsuppfattning och att det heterosexuella parförhållandet är det naturliga sättet att leva. Vi utgår alltså från att alla lever ett heterosexuellt liv där kvinnan ska begära mannen och tvärtom. Att RFSU ändå lyckas visa denna norm framkommer i kritiken när skribenterna skriver att filmen visar homosex, gruppsex, analsex, tjejer som förför killar, två lesbiska elever samt att tjejer inte går klädda i rosa.

Laclau och Mouffe menar i diskursteorin att en diskurs hela tiden strävar efter att etablera sig som stabil och total, att göra de mångtydiga elementen till moment. Detta görs bland annat genom att diskursen utesluter alla andra möjliga betydelser som tecknen kan ha och även de sätt tecknena kan relatera till varandra. Diskursen är en reducering av möjligheter och de betydelser som inte passar in i diskursen förskjuts och hamnar i det som Laclau och Mouffe kallar för det diskursiva fältet.⁷⁸ Här tänker jag diskutera och reflektera över vad som hamnar i det diskursiva fältet, vad det kan vara som utelämnas i diskurserna. Som både Rubin, Butler och diskursteorin menar så finns det inte något som är beständigt, stabilt och oföränderligt när det kommer till sociala fenomen. I och med det förs det ständigt en kamp och konflikt, både inom och mellan diskurserna, om vilken betydelsefixering som ska vara rådande i samhället. I diskursen *kunskap och kristna värderingar* samt i *barn, sexualitet och ansvar* utesluts vissa tolkningsmöjligheter av de tecken som finns inom

---

77 Thanem Torkild (2010) "Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education" *Gender, Work and Organization* Vol. 17 No. 1

78 Winther Jørgensen M, Phillips, L (2000) s. 33f

diskursen. Så som jag tolkar den diskursen så utgår den från en heteronormativitet, en åldersnormativitet samt en *sexual essentialism*. Med sexual essentialism menas att det finns en idé om att sex är något som är naturligt och oföränderligt och finns inom oss, den är inte påverkad av samhället enligt Rubin.⁷⁹ Med dessa begrepp menar jag att det inom *kunskap och kristna värderingar* och *barn, sexualitet och ansvar* uteslutes möjligheten för annan tolkning vad gäller hur de ser på en mer fri sexualitet där könsstereotyper upplöses och där sexualitet inte enbart handlar om att väcka barns sexuella lust. Inom *kunskap och kristna värderingar* är en sexuell relation utan att förhållandet mellan parterna är stabilt och på väg mot ett äktenskap till viss del fortfarande inte helt förankrat. Det heterosexuella sex- och samlivet är fortfarande högst placerat i värdehierarkin. Jag tolkar *kunskap och kristna värderingar* och *barn, sexualitet och ansvar* kritik tillsammans som att det i diskurserna inte finns någon syn på att barn kan ta del av information i ämnet sex- och samlevnad utan att det ska handla om just den sexuella akten eller att väcka en inneboende lust som barn inte är redo att ta ansvar för än. Men en artikeln visar att andra möjliga betydelsefixeringar är möjliga. Att sociala fenomen är instabila och kulturellt och historiska skapade framkommer i artikeln där skribenten utifrån ett kristet perspektiv menar att kyrkan måste ändra sin inställning till sexualitet och informationen till unga angående den.⁸⁰

I diskursen *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp* uppfattar jag det som att avhållsamhet och religion inte finns med. RFSU menar att de genom filmen vill visa på mångfalden i sexualitet och sexuella praktiker, men de pratar inte om att det faktiskt finns elever, som de handlar om här, inte vill ha sex. Anledningen behöver inte enbart vara av religiöst åtagande, det kan exempelvis handla om asexualitet, men det är inget som framkommer när RFSU argumenterar för det budskap de vill att filmen ska visa. Budskapet är att du ska göra det du vill och mår bra av samt att det är viktigt att prata om sex då kunskap kan rädda liv. Men att framföra budskapet ”gör det du vill” i samband med sex- och samlevnadsundervisning klingar mer som ett budskap om att inget är fel när det kommer till sexuella praktiker än att det handlar om att det är okej att vilja vänta med sexdebuten. Även här saknas det en reflektion kring det egna arbetet, kring vad för normer och värderingar som en själv är med och skapar. RFSU går i försvarsställning i argumentationerna, vilket kanske inte är så konstigt då de skriver svar på vissa kritikers artiklar, men det saknas ändå en viss medvetenhet om att kritikerna kan ha rätt i sin kritik.

Som jag har visat i analysen finns det motsättningar mellan de tre diskurser jag har identifierat, men det finns även vissa saker de är ense om. Kunskap är viktigt och barn och unga har rätt till att få en bra och grundläggande undervisning av kompetenta lärare. Det är alla överens om. Men

---

79 Rubin G (1998) s. 149

80 Dagen 2011.03.11

motsättningar uppkommer när det ska bestämmas om vem, vad och hur barn och ungdomar ska få undervisning.

För att återknyta till det jag skrev tidigare, att det är viktigt att vara medveten om att jag inte kan generalisera utifrån mitt material, tänkte jag avsluta med några reflektioner kring det. Min analys är en tolkning av ett material som inte är tillräckligt stort för att säga något om de generella uppfattningarna i samhället, men den kan säga något om hur just den här debatten såg ut och de generella uppfattningarna som framkom där. Det är även viktigt att reflektera över hur jag själv ställer mig till undersökningen. Utifrån min bakgrund som genusstudent samt att jag utgår från ett queerteoretiskt perspektiv är jag intresserad av hur normer uppstår, fungerar, upprätthålls, reproduceras och ifrågasätts. Intresset ligger även i hur vi i samhället organiserar, upplever och reglerar det vi menar är sexualitet. I den här undersökningen har sexuella normer studerats genom argumentationer från olika aktörer som befinner sig inom olika diskurser. I materialet reproduceras mer eller mindre den heteronormativitet som fortfarande är starkt rotad i samhället. För att kunna identifiera de diskurser jag ville undersöka såg jag det som relevant att kategorisera dessa som enhetliga. Som jag nämnt tidigare anser jag det dock problematiskt att kategorisera då det kan förstärka de föreställningar som finns. Jag ställer mig kritisk till att producera sådan kunskap, jag menar att sådana föreställningar som kategorier reproducerar är önskvärda att upphäva. Men det är ett dilemma som inte är lätt att ta sig ur, å ena sidan kan det vara relevant att kategorisera men å andra sidan kan sådant förstärka stereotyper.

3.3 Avslutande kommentar och framtida forskning

Något jag slås av efter att ha läst igenom alla artiklar och argument är att det nästan enbart är representanter från RFSU och UR som argumenterar och försvarar filmen och deras undervisningsmaterial i stort i diskursen *en öppen sexualitetssyn och allas rätt till kunskap om sin kropp*. Det är inte så många andra utomstående som är med i debatten. Vad det kan bero på vet jag inte, men det kan handla om att de inte har nämnt filmen utan diskuterat på ett mer allmänt plan kring RFSU och de som motsätter sig materialet. En annan intressant sak är att det inte finns några artiklar som är skrivna ur ett annat religiöst perspektiv än det kristna inom diskursen *kunskap och kristna värderingar*. Här kan det handla om att tidningarna väljer vad de vill publicera samt att religiösa tidningar kan vara skrivna på andra språk vilket gör att sökordet inte gav några träffar. I många av artiklarna refereras det till en annan del av debatten. Enligt författarna, både från RFSU och UR och kritikerna, fick RFSU och UR ta emot flera tusen inlägg på deras internetsidor med rasistiska påhopp. Anledningen till påhoppet var att filmen visar hur en mörkhyad pojke och en lite mer ljushyad flicka har sex. Men skribenter med sådana åsikter finns inte i materialet jag undersökt.

Däremot hittade jag inlägg på nyhetssidan Newsmill, men eftersom det inte var tidningsartiklar och endast korta inlägg mötte de inte kriterierna för undersökningen. Att tidningarna inte publicerat sådana artiklar kan bero på att de inte har skickats in till tidningarna eller att de har sållats bort på grund av att de grundar sig i rasistiska påståenden och åsikter.

Att det debatteras angående ämnet sex- och samlevnadsundervisning för barn och unga är inget nytt. Lena Lennerhed skriver i *Sex i folkhemmet. RFSUs tidiga historia* att det år 1944 pågick en debattstrid kring sexualundervisningen mellan bland annat kristna debattörer och RFSU. Lennerhed skriver att striden stod om vilka normer som skulle gälla i undervisningen, vilken kunskapsfakta som skulle läras ut samt om det var normativa eller informativa tyngdpunkter som skulle ligga till grund i undervisningen. Att undervisningen skulle vara fostrande, informativ, biologisk och etisk var de båda sidorna dock överens om⁸¹. Den debatten pågick alltså kring mitten av 1940-talet, och en kan tro att vi har kommit längre i debatten, men när jag nu har undersökt hur den såg ut år 2011 kan jag inte se någon stor skillnad på de bakomliggande orsakerna till meningsskiljaktigheterna. Som då handlar det om vilka normer som ska styra undervisningens material, vad ungdomarna ska få lära sig. Detta gör att jag börjar fundera på om den här debatten kommer komma framåt så länge den står mellan just RFSU och kristna debattörer. Det finns forskning som visar att det behövs nytt material till undervisningen samt att det behövs läggas mer resurser på att utbilda lärare i ämnet. Det jag frågar mig efter att ha undersökt debatten är om dessa motsättningar kommer kunna lösas utan att en tredje och/eller fjärde part som kommer in i debatten, eftersom historien upprepar sig och inte verkar kunna lösas. Det kanske är dags att låta barn och unga komma till tals i debatten, och vart är lärarna? Efter att ha tagit del av Thamens undersökning angående RFSUs material, som jag presenterade i tidigare forskning⁸², ställer jag mig även frågande till RFSUs inflytande i skolans undervisning. Thamens resultat visar att det finns inslag av heteronormativitet och reproduktion av könsstereotyper trots att det är vad RFSU vill undkomma. Som vissa av kritikerna i debatten menar så har RFSU monopol på undervisningsmaterialet i skolan, med lite modifikation skulle jag vilja tillägga. Men å andra sidan så menar de, kritikerna, samtidigt att staten och RFSU inte ska få bestämma vilka normer och värderingar som ska läras ut i skolan, att det som RFSU anser är ”normal” sex inte anses som normal av alla. Och det är väl här som problemet ligger, precis som Rubin visar genom den sexuella värdehierarkin och Butlers heteronormativitet och den heterosexuella matrisen, att vi lever i en värld som genom historien socialt konstruerat en binär könsbild och en heterosexuell norm. Men att det samtidigt handlar om att inget är beständigt, det

---

81 Lennerhed L (2002) s. 129

82 Thanem Torkild (2010) ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” *Gender, Work and Organization* Vol. 17 No. 1

förs alltid en kamp om betydelsefixeringar och vem som ska ha tolkningsföreträde.

Till framtida forskning skulle det nog vara önskvärt att utvärdera filmen *Sex på kartan*, vilka effekter den har haft för dagens barn och unga när de blivit äldre. Det vore även önskvärt att fundera över vilka andra aktörer som skulle kunna komma in i debatten och föra den framåt.

Käll- och litteraturmaterial

Källmaterial

Ahlezo, Frida "Fel med sexundervisning för barn" *Upsala Nya Tidning* 2011.03.23

Hämtad 2013.03.25

B Svensson, Alf "Våga prata om sex och samlevnad" *Dagen* 2011.02.10

Hämtad 2013.03.15

B Svensson, Alf "Avskaffa RRFSU:s sexmonopol i skolan" *Göteborgs-Posten* 2012.08.21

Hämtad 2013.03.25

Birgersson Dahlberg, Anna, redaktionschef för lärarprogram, UR "Alla har rätt till kunskap om sin egen kropp" *Dagen* 2011.02.17 Hämtad 2013.03.25

Bäcklander, Cecilia programchef på UR, Lennerhed Lena, ordförande RFSU samt professor i idéhistoria "Kunskap om den egna kroppen en rättighet" *Smålandsposten* 2011.03.10 Hämtad 2013.03.25

Bäcklander, Cecilia programchef UR, Anna Birgersson Dahlberg redaktionschef UR "Alla har rätt till sin egen kropp" *Sundsvalls Tidning* 2011.02.25 Hämtad 2013.03.25

Cecilia "Sex hör hemma i äktenskapet" *Länstidningen Östersund* 2011.10.25

Hämtad 2013.03.25

Larsson, Peter "Även RFSU behöver granskas" *Dagen* 2012.06.07

Hämtad 2013.03.25

Malm, Rasmus "Lyssna på dig själv när det gäller sex" *Göteborgs-Posten* 2011.04.03

Hämtad 2013.03.25

Nilsson, Ingvar "Insändare" *Kristdemokraten* 2012.01.12

Hämtad 2013.03.25

Okänd "Sex på kartan – helt vilse" *Borås Tidning* 2011.03.01 Hämtad 2013.03.25

Okänd ”Vilken syn på sexualiteten ska skolan förmedla?” *Dagen* 2011.03.16

Hämtad 2013.03.25

Regnér, Åsa generalsekreterare RFSU, Olsson Hans sakkunnig sexualundervisning ”Vi följer kursplanerna i sex och samlevnad” *Göteborgs-Posten* 2012.08.24 Hämtad 2013.03.25

Sörbring, Karin ”Tittarstorm om nya sexfilmen för barn” *Expressen* 2011.04.18

Hämtad 2013.03.35

Tengblad, Cajsa ”Sex-sveket” *Dagen* 2011.03.11

Hämtad 2013.03.25

Wiklund, Lotten ”RFSU: Vi hoppas att filmen ska underlätta samtalet i klassrummet” *DN*

2011.01.20 Hämtad: 2013.03.25

Litteratur

Ambjörnsson Fanny (2006) *Vad är queer?* Natur och Kultur, Stockholm

Ekstrand, Maria; Engblom, Camilla; Larsson, Margareta; Tydén, Tanja (2011) “Sex education in Swedish schools as described by young women.” *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*. Vol. 16 Issue 3, p210-224. 15p.

Lennerhed Lena (2002) *Sex i folkhemmet. RFSUs tidiga historia* Gidlunds förlag

Lykke Nina (2009) *Genusforskning – en guide till feministisk teori, metodologi och skrift* Liber, Stockholm

Myndigheten för skolutveckling (2005) *Hela livet. 50 år med sex- och samlevnadsundervisning* Liber Distribution, Stockholm

Rosenberg Tiina (2005) *Könet brinner! Judith Butler. Texter i urval av Tiina Rosenberg* Natur och kultur, Stockholm

Rubin S Gayle (1984) ”Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of

Sexuality” Culture, Society & Sexuality; 1998, p143-178, 36p

Røthing Åse & Bang Svendesen Stine Helena (2011) *Sex och samlevnad. Perspektiv på undervisning* Studentlitteratur, Lund

Sjögren Hanna & Jonstoj Jenny (2009) ”*Varför måste man inte komma ut som hetero?*” - *normer kring sexualitet och kön hos barn och unga* Rädda Barnens Ungdomsförbund, Stockholm

Thanem Torkild (2010) ”Free At Last? Assembling, Producing and Organizing Sexual Spaces in Swedish Sex Education” *Gender, Work and Organization*. Vol. 17 No. 1

Winther Jørgensen Marianne & Phillips Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod* Studentlitteratur, Lund

Wester, Maria (2009) *En granskning av metodböcker i sex- och samlevnadsundervisningen. ”Metoden får inte bli ett självändamål.”* Skolverket

Övrigt material

Lpo 94 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994

www.rfsu.se

www.smittskyddsinstitutet.se

Regeringskansliet (2009) *Bättre förutsättningar för det förebyggande arbetet – idepromemoria från Socialdepartementets arbetsgrupp för förebyggande av oönskade graviditeter*